

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 71

Fylke: Hedmark

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Follidal.

Emne: Gifteferdig ungdom

Bygdelag:

Oppskr. av: Jan F. Strømlin

Gard:

(adresse): Tyuset

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Da eg har send fyllige svar for Tuset: Tyuset. blir det her berre gjere ei utfylling til samme spørsmål som kan få anna svar frå Follidal.

1. Follidal er ei fjellbygd med harde levekår. Dette har ført til at mange reiste ut. Mange gjaber reiste til grannbygdene Stordal, nok seuest der og vart gift, heldes på større gardar. Det vanlege var nok, at dei gifte seg i innbygdes.
2. Folk tykte det var bra å bli gift i Follidal eller i andre bygder med betre vilkår for å greide seg enn i Follidal.
5. I eldre tid avgjorde foreldre giftemålet. Her kan ein nemne fleire døme:
Raguhild Strømlin-født f. 1860 hadde hieglagt ein gut, men far heumar lika det ikkje. Raguhild hadde fått ei klokke av guten sin. Faren nekta henne å gifte seg. Han hadde istaden finne ein gårdmannsson, volstaudmann, og Raguhild heldt bryllup med denne i 1883. I brylluppet var ho tung og sturen. Nokre koner kala med

2
heime, og sa u.a.: „Dú e ná val glad idag, dú
som há fátt að gjör ein maann.“ „E e
gladare i klúkkun mine,“ svara brúra.

Oldemor mi, Beret Haustr. f. 1811. var frá
ein stor gard, Straimbúe. Ho hadde kúglagt
gardgúten på Streitlieu, ein mindre gard, og
da mora fekk veta det, sa ho: „Streitlie
e iugeu gard á bli gift på. Ein ver heile
jordet frá dörakellun.“ Men óðret fekk
ná sin vilje igjenuom og gifta seg i 1838.

Da var þystru kemur, ho Anne Haustr,
meire ille úte. Ho hadde kúglagt ein staungang-
skúlelærar, som tænte 16 skilling dagan, og
det mátte bli reine armoda. Men Anne
sag det ómorsleis. Ho reiste ued til Jón-
lærar og tok til á lage ritland til bryllup.
Da kom mor kemur reisaude (oml. 2,5 uik)
og tok dottera med makt ued seg heimatt,
og det vart iagor gifting av. Anne vart
reinare g. u. ein annan maann.

Frá Floddal kemur eg at dóme på at
gjenta som hadde kúglagt ein fatig lærar,
skulle ~~fá~~ ~~at~~ ~~gjóla~~ sin fru sündagkóla av
mor si dersom ho vilte gifte seg ued gard-
gúten på ein av dei stóste gardane. Dottera
selte gúten for frukólu, og gjorde þom
mora vilde. (1841). Ho var gjól dotter på ein
av storgardane.

Lærar Rasmus Pedersen f. 1841. Jekkt heller
ikkje den gjenta hann helst vilte ha, avdi mor
til gjenta la og borti og skipla det for
dei.

Þom frá stóre gardar skulle helst ha
gifte frá like stóre gardar.

Borkhus var ein av dei største gardane i Follidal. Jo Borkhus f. 1767 d. 1865 hadde 6 døtre, og det kånne bli vauskeleg å finne koreleg gifte for alle desse. Det går enda ei herne etter Jo. Dei 3 eldste fekk seg brukande gifte i Follidal. Og'n Jo sa da: "Dei tri gavelaste ka plukke all fauteu üppi Dalen (Follidal), så mer dökk andre skal i vegeu, lyt dökk åt Vehlendale (Skudal) å få hi ta Marte-hekten. (Marte-fauteu, ei fauterlekt der).

Læran Peder Sppeggen ~~gikk og fridde til~~ bødde i Borkhus da spelemannen Per Håson gikk på fring til ei av grekene der, Marit f. 1841. Ein spelemann var ikkje ynsjende som måg, og' om han var frå Håson, tykte mor til Marit (Mora var ei av dei 6 døttene nemd ovenfor), difor passa ho vel på. Men dei lærte ho godt. Når det leid hi den tid at friaren kom, gikk Sppeggen ut ut arend frå romet sitt, raka friaren utel og tok han på ryggen og bar han inn, så gamle høyrde berre ei som gikk inn. og trüdde det var Sppeggen.

10. Lyskenbaru gifte seg, men folk vandleg lika det ikkje.
17. Etter 1800 kan ein merke at dei unge stod meire fritt i valet av ekte make. Teukja spurde i ageu om kven ho skulle ta hi mann.
20. Julekvelden skulle ein til 12.00 fa grantaleisa og gå rundt stua (ute) tri gong raugspöles. Tredje gongen mötte ein den ein skulle bli gift med; dersom ein kom hi å döij i det nye året, mötte ein ei likkiste.
- 14454 ~~tey~~ har ikkje høipt om at nokon har prøvd denne råda.

Da Niage i 1860 gjekk gjennom Soltra fekk han
højne om "trollkjerkinga" Dordi Gunnarsdr. Bostpa-egga.
Han var plaga av ein fjel hamverk, og fekk den råda
at han skulle gå til Dordi som da budde på Stuper-
haugen, og det gjorde han, og god att vart han ogoå.

Ein gut på Breun var foreloka i ei jente frå Stræm-
buen i Åndal (Folldal), men ho ville ikkje veta av han.

- 21 Dordi gav han denne råda: Han skulle ta ein oru med
så tjukke elgskinnsvotter at oruen ikkje kunne hogge
i gjennom, og så sy ein raud silkebånd med ei nål
tre gonger gjennom vestræ auge på oruen og der-
etter slippe oruen burt att. Kunne så gutten for lurt
denne tråden burti stakken i et jente, så ville
ho elste han. Korleis det gjekk, veit ein ikkje.
Fylkebok for Glåmdalen. s. 77-82. | 1958.

27. Stallefringa vart det slutt med etter 1910. (lii vauleg)

41. Min bestefar jaga dei frisarane som han ikkje lika
kom inn til tenestjenta, Marit Airikorud. Han
hadde sett ut søskenbarnet sitt, Per Braudnes, og
høvdes gjete at u Marit. (1900).

73. Gabbedansen har vore brukta i to bryllupp som
eg har vore med på. Først skulle brud og brud-
gom oppå stabben, beit samstundes av ein liten
brödbit, etterpå dansa rundt stabben ein
gong. Samalt brüka dei å pare saman
så det vart mest ulikt par. Var det gifte
folk som for giftermålet hadde fylgd med,
vart disse para saman att på stabben
og måtte gjennom same seremonien som
brüfjolka.

75

74. Etter autjonar var det vauleg med dans.

78 Om hausten var det pölsemoro.

100. Da eg vaks opp (1905-15) var det dans på gardane. Guttane og guttene kalla seg alle om at nå lærde ein fæ til ein dans sonart. Så spurdeot det om hús, og folk var viljuge. Nokre av guttene måtte i seg å spørje om lærde til dansen. No 19 gardar har eg vore til dans på 10. Guttane måtte sørge for spelemann. Det var berre ein å gå på, ein skomaker, som var pers vaukeleg å fæ ut. Eg lærde så først å spela fele, og var da spelemann. Senare lærde eg på trekkspel, og da vart det fleire som også lærde på trekkspel. og hjelpde til.

Alle folk var også med på dansen, i alle høve dei næraste grannane.

111. I åla vart rotken sett burt. Etter høgtida vart den første mannen som kom inn, kalla rotke mann. Han måtte ikkje ha vore inne i huset i høgtida. Gjentu måtte vidare ha spurne på rotken. Nå ville dei gjerne ha ein rotke mann med mykje skjegge, for det bydde ræie-lykke. Difor hadde dei rotken ståandi inne, og når dei (guttene) såg ein skjeggemann stremde mot gården, skunda dei seg til rotken, og den som kom først, trødde rundt. Nokre gonger sårdt ho spanu ein brådstubb.

Guttane fekk skogfruge, men kva dette bydde, har eg aldri fått greie på. For å fæ skogfruge, måtte ein koma att frå skogen eller å ha sett om sonene, og den framande konna som da var inne, vart skogfruge. Ho måtte heller ikkje ha vore gjest i julehelga. Det var (meire) vridat å fæ skogfruge, for det var sjeldan at framande kvinner var inne den

gongen det bringes.

6

125. Den vaulege helvige som i ungdomen brukte:
"Ekledeleig jöl og ein lang jölträd". tyder
på at det var vauleg å be om slik gave.
Det var aldri brukta jölträd eller jöldokke, det
eg minnest, så skikken var gått ut av
bruk for 1900.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING 14454